

Valtiovarainvaliokunnan sivistys- ja tiedejaostolle

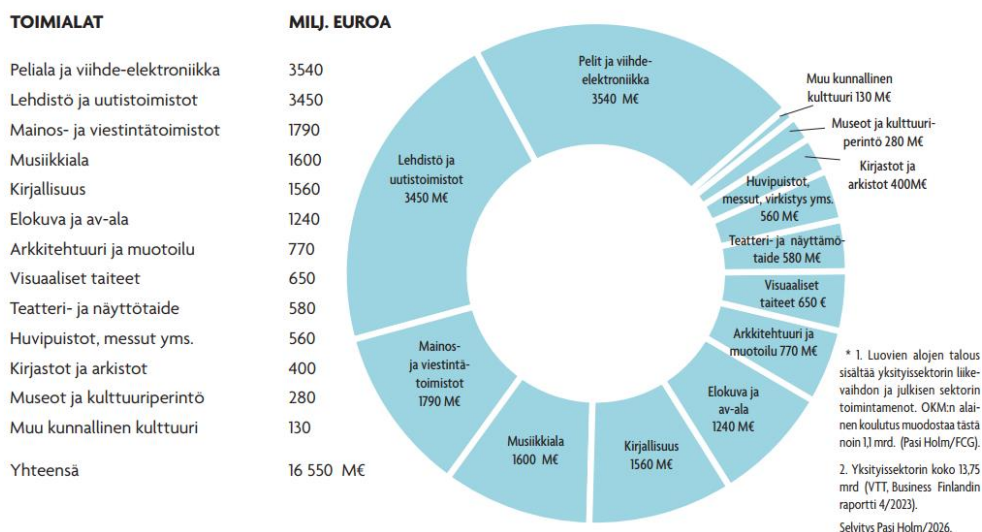
Jatkolausunto: kokonaiskuva luovien alojen taloudesta

Kiitän saamastani lisäselvityspyynnöstä, jossa oli kolme teemaa: (1) Kuinka kuvailisitte taide- ja kulttuurialan rahoituksen kokonaiskuva? (2) Kuinka suurella osuudella valtio, kunnat tai toisaalta yksityiset säätiöt ja rahastot rahoittavat/tukevat alaa? (3) Kuinka suuri osa tulovirroista on puhtaasti yritystoiminnan markkinaehtoista tulovirtaa?

Luovan työn tekijät ja yrittäjät – Luovat ry on teettänyt FCG:llä ja Pasi Holmilla tutkimusta luovien alojen talouden koosta. Tutkimus sisältää tietoa siitä, mikä on alan yritysten liikevaihto, julkisen sektorin toimintamenot ja OKM:n alaisen opetustoiminnan menot luovilla toimialoilla. Vastaan kysymyksiin siltä osin kuin tämän tutkimuksen pohjalta pystyn, ja muilta osin täydennän vastaustani Kulttuuripoliittisen selonteon pohjalta. Koska lausunto ei ole aikataulun vuoksi käynyt läpi normaalia järjestökäsittelyä, se on henkilökohtainen.

1. Luovien alojen yritysten ja julkisen sektorin osuudet

Tutkimuksen mukaan luovien alojen talous oli vuonna 2024 yhteensä 16 551 miljoonaa euroa. Tämä kokonaisuus muodostuu yritysten liikevaihdosta, julkisten ja yhteisöpohjaisten toimijoiden toimintamenoista sekä OKM:n alaisesta opetustoiminnasta.

Tutkimuksen tausta-aineistoista ilmenee, että tämä 16,6 miljardia jakaantuu seuraavasti:

- Yritysten liikevaihtoa 13 726 milj. €
- Yhteisöjen toimintamenoja 1 043 milj. €
- Kuntien toimintamenoja 603 milj. €
- OKM:n hallinnonalan koulutusta 1 179 milj. €

Jos koulutus pidetään mukana laskelmassa, yritystoiminnan osuus on tästä 82 %. Useimmiten koulutus kuitenkin mielletään yhteiskunnan normaaliksi toiminnaksi, joten kun puhutaan vain toimialojen toiminnasta ilman koulutusta, yritystoiminnan osuus on 89 %.

2. Kulttuurin ydinalat

Luovat alat ovat laaja käsite. Jos sama asia katsotaan kulttuurin ydinalojen osalta, yhteiskunnallisten toimijoiden rooli kasvaa jonkin verran mutta ei kovin suureksi. Kulttuurin ydinaloiksi ja -palveluiksi voitaneen luokitella seuraavat selvityksen sektorit:

1. Musiikkiala	1,6 mrd.
2. Kirjallisuus	1,6 mrd.
3. Elokuva ja av-ala	1,2 mrd.
4. Visuaaliset taiteet	0,7 mrd.
5. Teatteri- ja näyttämötaide	0,6 mrd.
6. Kirjastot ja arkistot	0,4 mrd.
7. Museot ja kulttuuriperintö	0,3 mrd.
8. Muu kunnallinen kulttuuri	0,1 mrd.

Näiden luokkien kokonaisuus on Holmin selvityksessä 6,4 miljardia euroa. Listan alkupään suuret toimialat ovat tunnetusti markkinavetoisia. Sen sijaan kolme viimeistä (kirjastot ja arkistot, museot ja kulttuuriperintö, muu kunnallinen kulttuuri) on helppo tunnistaa pitkälti yhteiskunnan palveluiksi. Todennäköisesti myös teatteri- ja näyttämötaiteen puolella on paljon yhteiskuntarahoitteista toimintaa.

Näiden neljän luokan (5,6,7,8) euromäärä on yhteensä 1,4 miljardi euroa. Se on noin 22 % tästä 6,4 miljardin euron kokonaisuudesta. Siten myös kulttuurin ydinalueilla toiminta on selvityksen mukaan valtaosin yksityisen puolen toimintaa.

3. Muut kysymykset: säätiöiden ja edistämiskeskusten tuet

Muihin kysymyksiin Luovat ry:n selvitys ei auta vastaamaan. Valiokuntakuulemisen muilla asiantuntijoilla on niistä todennäköisesti enemmän tietoa, mutta käyn läpi lyhyesti tiedot, jotka pystyin eri lähteistä keräämään. Koska en ole asiantuntija, tieto on sirpaleista ja aukollista.

3.1. Yksityisten säätiöiden tuki

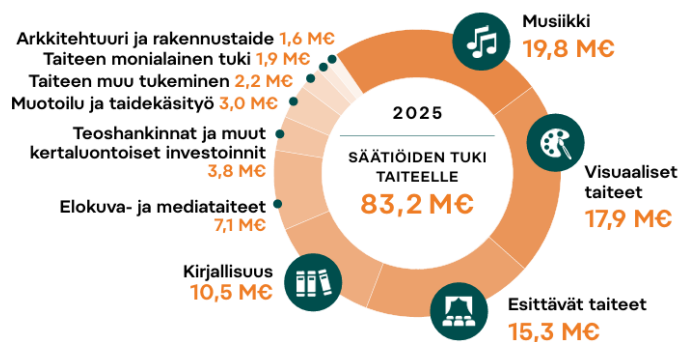
Säätiöt ja Rahastot ry:n vuosikatsauksen mukaan säätiöt jakoivat vuonna 2025 yhteensä 630 miljoonaa euroa, josta 83 miljoonaa suuntautui taiteelle (kuva ko. julkaisusta).

- Tieteiden osuus oli 341 miljoonaa euroa eli 54 %
- Muun yhteiskunnan kehittämisen osuus oli 206 miljoonaa euroa eli 33 %
- Taiteiden osuus oli 83 miljoonaa euroa eli 13 %

Säätiöiden rahoitus taiteelle 2025

Musiikki	19 826 000 €
Visuaaliset taiteet	17 907 000 €
Esittävät taiteet	15 263 000 €
Kirjallisuus	10 490 000 €
Elokuva- ja mediataiteet	7 116 000 €
Teoshankinnat ja muut kertaluontoiset investoinnit	3 763 000 €
Muotoilu ja taidekäsityö	3 033 000 €
Taiteen muu tukeminen	2 241 000 €
Taiteen monialainen tuki	1 886 000 €
Arkkitehtuuri ja rakennustaide	1 650 000 €
Yhteensä	83 174 000 €

Taulukon luvut on pyöristetty tuhansiin.

3.2. Yksityisen kopioinnin hyvitystä saavat edistämiskeskukset

Luovilla aloilla on omia edistämis- ja tiedotuskeskuksiaan. Niiltä osin kuin ne saavat valtionrahoitusta, niiden talous sisältyy pääosin seuraavaan kohtaan. Tässä käsitellään niitä, jotka käyttävät edistämiseen pääosin toimialan omia varoja.

Näitä ovat lausunnossamme kuvatulla tavalla MES, AVEK, VISEK ja KIDE. Kuten lausunnossamme kerroimme, yksityisen kopioinnin hyvityksellä on merkittävä rooli näiden rahoituksessa.

On syytä muistaa, että yksityisen kopioinnin hyvitys on lakiin perustuvaa korvausta teosten kopioinnista. Se on siis tekijöille, taiteilijoille, tuottajille ja kustantajille lain mukaan kuuluvaa rahaa eikä harkinnanvaraista valtiontukea.

Siksi yksityisen kopioinnin hyvitystä ei voi luokitella ”valtiontuki”-kategoriaan. Tekijänoikeuslain mukaan hyvitystä voidaan jakaa sekä ”suorana” että ”välillisenä hyvityksenä tekijöille heidän yhteisiin tarkoituksiinsa”. Osa siitä jaetaan siis edistämiskeskusten kautta.

Karkeilla luvuilla nämä tekivät edistämistä vuonna 2025 näin:

- **Musiikin edistämissäätiö MES:** noin 2,3–2,4 miljoonaa, josta noin 760 000 hyvitysvaroja ja loput muita toimialan keskukselle siirtämiä varoja
- **Audiovisuaalisen kulttuurin edistämiskeskus AVEK:** noin 1,7 miljoonaa, josta 593 000 hyvitysvaroja, 356 000 toimialan keskukselle siirtämiä varoja ja 687 000 OKM:n erityismäärärahoja
- **Visuaalisen taiteen edistämiskeskus VISEK:** Yksityisen kopioinnin hyvityksen puolittamisen vuoksi VISEK ei jakanut avustuksia 2025, vaan kerryttää varoja kahden vuoden ajan ja jakaa avustuksia joka toinen vuosi
- **Kirjallisuuden edistämiskeskus KIDE** jakaa noin 48 000 € vuodessa.

Yllä mainitut edistämiskeskukset edistävät kulttuuria pääosin kulttuurialan omilla varoilla. Siten ne eroavat seuraavan luvun teemasta, jossa käsitellään valtion ja kuntien kulttuurirahoitusta.

3.3. Valtion ja kuntien rahoitus kulttuurille

Kun edellisessä kohdassa alan omarahoitteista edistämistä, tässä tarkastellaan valtion ja kuntien rahoitusta. Tuorein lähde on Kulttuuripoliittinen selonteko. Koska yhteiskunta jakaa myös erilaisia yritystukia, liitän mukaan vertailukohdaksi virallista tietoa valtion yritystuista.

Kunnat. Kulttuuripoliittinen selonteko arvioi, että kuntien käyttömenot kirjastoihin, museoihin yms. kulttuuritoimeen (brutto) on 1,065 miljardia euroa. Kyse on suurelta osin kuntien omasta palvelutuotannosta (kirjastot, museot, kulttuuripalvelut jne.), joten kyse ei ole tuesta vaan rahoituksesta, samalla tavalla kuin kunnat rahoittavat mm. koulutukseen ja liikuntapalveluihin liittyviä tehtäviään.

Valtio. Kulttuuripoliittisen selonteon mukaan valtion kulttuurirahoitus yhteensä 1,5 miljardia euroa (2023), josta Ylen osuus on 429 000 000 euroa. Selonteon lukua on kritisoitu siitä, että se sisältää 94 miljoonaa euroa kansalais- ja liikuntaopistojen rahoitusta. Koska valtaosa osa kansalais- ja liikuntaopistojen toiminnasta ei liity taiteeseen, 1,4 miljardia on lähempänä totuutta.

Ilman Yleä valtion rahoitus on siis suurusluokaltaan noin miljardi euroa. Tämä summa kattaa koko valtion toiminnan, eli niin operatiivisen toiminnan, apurahat kuin luovien alojen elinkeino- ja edistämistuet.

Kuinka suuria nämä edistämistuet sitten ovat? Cuporen ”Kulttuuripolitiikan tila”- selvityksen mukaan työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonala rahoitti kulttuuria vuonna 2023 20,3

miljoonalla eurolla. ”Työ- ja elinkeinoministeriö (TEM) rahoittaa kulttuuria ja luovaa alaa pääasiassa Business Finlandin (BF) kautta. BF-rahoituksesta (19,7 miljoonaa euroa) suurin osa kohdistui audiovisuaalisen taiteen alalle (12,4 miljoonaa euroa), pääasiassa audiovisuaalisen alan tuotantokannustimen kautta. Pelialan osuus tästä oli 1,7 miljoonaa. Lisäksi TEM rahoitti suoraan Suomen Taideteollisuusyhdistystä (350 000 euroa) ja Music Finlandia (250 000 euroa).” Lisäksi Suomen Elokuvasäätiö edistää av-alaa 20–25 miljoonalla eurolla vuodessa.

Vuoden 2023 jälkeen TEM:n rahoitukseen tehtiin merkittävät leikkaukset luovan talouden, kuten esimerkiksi Music Finlandin musiikkiviennin tukeen. Työ- ja elinkeinoministeriön rahoitus musiikkiviennille on vahvistettu viime vuosina vasta eduskunnan budjettikäsittelyn kautta.

Valtion yritystuet. Vertailun vuoksi on hyvä katsoa valtion yritystukien määriä. Valtion yritystukien suuruutta kuvaavat haarukat ovat laajoja.

Työ- ja elinkeinoministeriön johtava asiantuntija **Anne Rothovius** kirjoittaa valtioneuvoston sivulla julkaistussa muistiossaan *Yritystukien kehitys 2012–2024*, että ”valtio myöntää koko elinkeinoelämälle vuosittain noin 1,4 miljardin euron edestä yritystukia ja laajasti määriteltynä lähes 4 miljardin euron edestä erilaisia yritys- ja elinkeinotukia.”

Business Finland on yksi tärkeimmistä näitä tukia jakavista organisaatioista. Business Finlandin tiedotteen (18.3.2026) mukaan ”Business Finlandin vuonna 2025 myöntämä rahoitus oli 1 097 miljoonaa euroa.”

4. Johtopäätökset

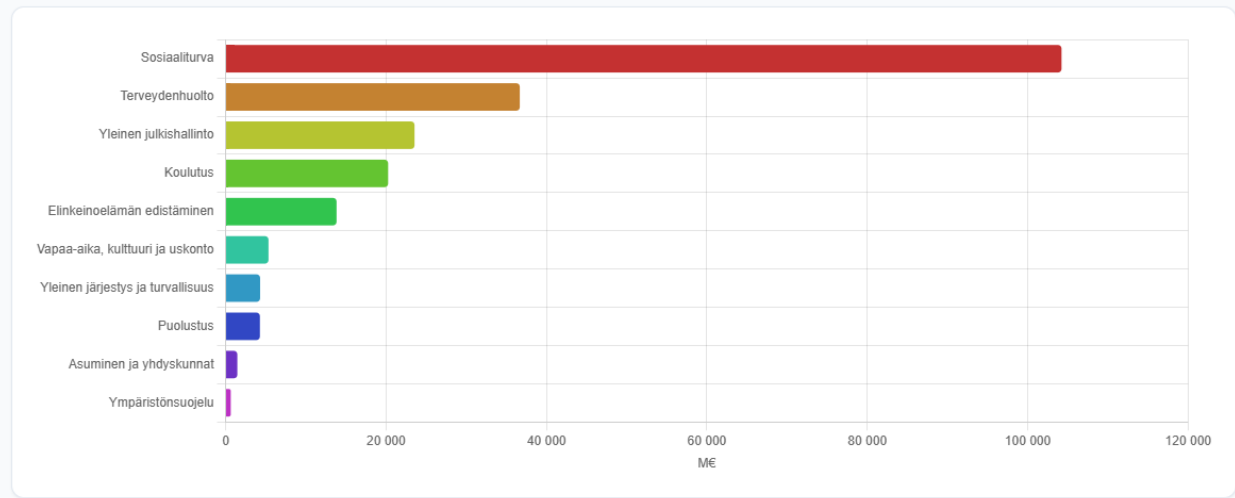
Olen tässä jatkolausunnossa kuvannut luovien alojen ja kulttuurialan talouden rakennetta. Sen kokonaiskuva on selvä: kyse on 16,6 miljardin euron kokonaisuudesta, josta 13,75 mrd. (83 %) on yritysten liikevaihtoa. Myös kulttuurin ydinalueilla 75–80 % on yksityisen puolen toimintaa.

Valtiolla ja kunnilla on kuitenkin merkittävä oma roolinsa rahoituksessa. Yle mukaan lukien valtion osalta puhutaan 1,4 miljardista ja kuntien osalta 1,1 miljardista.

Valtion rooli on kansantaloudessamme merkittävä muiltakin osin. Julkinen talous muodostaa suuren osuuden BKT:stä. En mene tähän laajemmin, mutta oheinen kuva on mielenkiintoinen sen suhteen, millaista roolia kulttuuri tässä näyttelee (Lähde: tilastot kuvina).

Mihin menot menevät: jakauma tehtävittäin

Sosiaaliturva on suurin menoerä (104 220 M€, 48,6 % kaikista tehtäväkohtaisista menoista, vuosi 2024).

Kuten edellä kerroin, otin yritystoiminnan tuet mukaan vertailun vuoksi. Virallisten lähteiden mukana ne ovat 1,4–4 miljardia. Tähän verrattuna kulttuurialan saamat tuet – kuten Taiken apurahat, Suomen elokuvasäätiön tuet ja audiovisuaalinen tuotantokannustin ja Music Finlandin vientituet - vaatimattomia.

Siksi tätä tilannetta tuleekin korjata esittämillämme tavoilla, kuten mm:

- 1) Toteuttaa Suomessa EU-lainsäädännön mukainen yksityisen kopioinnin hyvitysjärjestelmä ja nostaa alan edistämiskeskuksille elintärkeää hyvitystä vähintään EU-maiden keskitasolle eli kolminkertaiseksi
- 2) ja ottaa luovien alojen edistäminen kiinteäksi osaksi Business Finlandin ydintehtävää ja lainsäädäntöä sekä kehittää tukiehtoja luovan alan yritykselle paremmin soveltuviksi

Espoossa 22.10.2026

Lauri Kaira

Lauri Kaira
Luovat ry:n edunvalvontajohtaja, OTK